

Milla Hämäläinen
Annika Sillvan

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2023

TRAUMATAUSTAISEN LAPSEN KOHTAAMINEN JA TUKEMINEN

Opas traumatietoisuuden lisäämiseen varhaiskasvatuksessa

TIIVISTELMÄ

Milla Hämäläinen ja Annika Sillvan
Traumataustaisen lapsen kohtaaminen ja tukeminen–Opas traumatietoisuuden lisäämiseen varhaiskasvatuksessa
39 sivua ja 3 liitettä
Syksy 2023
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, 210 op
Sosionomi-diakoni AMK, Sosionomi AMK

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä traumatietoisuutta varhaiskasvatuksessa oppaan avulla. Oppaan tavoitteena oli toimia työvälteenä varhaiskasvatuksen ammattilaisille traumataustaisen lapsen kohtaamisessa.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin viittä eri menetelmää, joita olivat teorian tiedon keruu, puolistrukturoidut haastattelut, keskustelutilanteet sekä tekemämme oppaan ja taiteen hyödyntäminen. Haastatteluihin osallistuvia tahoja olivat äitiysneuvolan terveydenhoitaja, seurakunnan vastaava lastenohjaaja sekä seurakunnan johtava diakoniatyöntekijä. Haastattelut järjestettiin teoriapohjan tueksi ja niiden tavoitteena oli saada kattava ja monipuolinen ymmärrys traumataustaisten lasten kanssa toimimisesta. Keskustelutilanteita hyödynnettiin yhteistyökumppanin tarpeen kartoittamisessa sekä palautteen keruussa. Lopulta opas muodostettiin yhteistyökumppanimme toiveiden, käytyjen haastattelujen ja teorian tiedon pohjalta.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Porin kaupungin päiväkoti Lounatuuli. Päiväkoti Lounatuulen johtaja esitti kiinnostuksensa opasta kohtaan ennen ensimmäistä tapaamistamme. Tämän jälkeen päiväkodin johtaja muodosti neljästä varhaiskasvatuksen opettajasta koostuvan tiimin, jonka tarkoituksena oli tuoda päiväkoti Lounatuulen toiveet esiin keskustelutunnin aikana ennen oppaan koaamista. Lisäksi tiimin tarkoituksena oli tutustua valmiiseen oppaaseen ja antaa meille palautetta siitä.

Keräsimme palautteen oppaasta yhteistyökumppanitiimiltämme tapaamisessamme. Palaute oli positiivista ja yhteistyökumppanimme koki oppaan helposti ymmärrettäväksi. Heidän mielestään se tarjosi myös lähtökohdan varhaiskasvatuksessa traumatietoisempaan työskentelyyn.

Asiasanat: Kaltoinkohtelu, opas, laiminlyönti, trauma, traumatietoisuus, tunne-elämä, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Milla Hämäläinen, Annika Sillvan

Encountering and supporting children with a trauma background. Raising trauma awareness in early childhood education and care.

39 p., 3 appendices

Autumn 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Diaconal Work Bachelor of Social Services,

Bachelor's degree in Social Services

The aim of the thesis was to raise trauma awareness in early childhood education with the help of a guide. The aim of the guide was to serve as a tool for early childhood education professionals when they encounter children with trauma.

The thesis used five different methods: theoretical research, semi-structured interviews, discussion situations, and the use of the guide and art that was created. The participants in the interviews were a maternity clinic nurse, the children's instructor in charge from the local parish and the leading diaconal worker. The interviews were conducted to support the theoretical basis and their aim was to gain a comprehensive and diverse understanding of working with children with trauma. The discussion situations were used to identify the needs of the partner day-care centre Lounatuuli, and to gather feedback from the team. Finally, the guide was developed based on the wishes of the partner, interviews and theoretical knowledge.

The partner in the thesis was the day-care centre Lounatuuli in the city of Pori. The manager of the day-care centre Lounatuuli expressed interest in idea of the guide at the first meeting. After this, the director of the day-care centre formed a team of four early childhood education teachers to bring forth the wishes of day-care centre Lounatuuli during a discussion session before the guide was created. The team was also to go through the finished guide and give the authors feedback on it.

Feedback on the guide was collected from the team during a meeting in september 2023. The feedback was positive, and the team found the guide very informative. They also felt that it provided a good starting point for more trauma-informed work in early childhood education.

Keywords: Abuse, early childhood education and care, emotional life, neglect, trauma, trauma-informed,

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 VARHAISKASVATUS LAPSEN TUKENA	5
2.1 Kunnallinen varhaiskasvatus osana lapsen hyvinvointia.....	5
2.2 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon varhaiskasvatus	7
3 TRAUMAN VAIKUTUKSET LAPSUUTEEN.....	8
3.1 Ykköstyypin trauma ja sen kehitys	8
3.2 Kaitoinkohtelu kakkostyypin trauman taustalla.....	11
3.3 Traumainformoidun työtteen hyödyntäminen	13
4 OPINNÄYTETYÖN JA OPPAAN TARKOITUS SEKÄ TAVOITE	16
5 TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖTAHOT	17
5.1 Porin kaupungin päiväkotiki Lounatuuli.....	17
5.2 Seurakunnan työntekijät ja äitiysneuvolan terveydenhoitaja	17
6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA PROSESSIN KUVAUS	18
6.1 Oppaan suunnittelu	18
6.2 Haastattelujen toteutus ja tulokset	20
6.3 Oppaan toteutus	24
6.4 Oppaan palaute	25
7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	26
8 POHDINTA	27
LIITE 1. Opas traumataustaisen lapsen kohtaamiseen ja tukemiseen.....	35
LIITE 2. Seurakunnan työntekijöiden haastattelun runko.....	36
LIITE 3. Äitiysneuvolan terveydenhoitajan haastattelun runko.....	37

1 JOHDANTO

Trauma tarkoittaa tapahtumaa sekä sen jättämää jälkeä, jonka traumatisoivan tapahtuman kokeminen aiheuttaa henkilön kehoon, aivoihin ja mieleen. Trauma vaikuttaa merkittäväällä tavalla hyvinvointiin, oppimiseen, terveyteen sekä käyttäytymiseen. Trauman jättämä jälki ilmenee esimerkiksi autonomisen hermoston alija ylivireytenä sekä kognitiivisina häiriöinä. (Sarvela, 2020, s. 14.)

Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme aiheena on traumatietoisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa ja traumataustaisen leikki-ikäisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Traumatietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen varhaiskasvatuksessa edesauttavat lapsen turvallista kasvua ja kehitystä. Traumataustan ymmärryksen lisääminen antaa myös keinoja tukea lasta tilanteeseen sopivalla tavalla.

Teimme osana opinnäytetyötämme oppaan, joka auttaa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa päiväkodin arjessa. Tekemämme opas on suunnattu päiväkodin työntekijöiden käyttöön tuomaan näkyväksi traumataustan vaikutusta lapsen tunne-elämään ja käyttäytymiseen. Ymmärrys lapsen mahdollisesta traumataustasta vähentää ”tottelemattoman lapsen” stigmaa, jolloin tilanteisiin voidaan puuttua traumatietoisesti. Opinnäytetyömme avulla haluamme tuoda traumaoireilevien lasten kanssa työskenteleville esille hyödyllisiä toimintatapoja ja työmenetelmiä sekä kehittää jo olemassa olevia tapoja yhdessä yhteistyökumppanimme kanssa.

Teimme opinnäytetyön yhteistyössä Porin kaupungin päiväkotikielitoimiston kanssa. Tämän lisäksi haastattelimme äitiysneuvolan terveydenhoitajaa sekä kahta seurakunnan työntekijää, jotta saisimme mahdollisimman monipuolisen ymmärryksen traumataustaisten lasten kanssa toimimisesta. Toteutimme haastattelut puolistrukturoidun haastattelun menetelmällä. Aihe valikoitui, koska meistä oli tärkeää, että kaikilla lasten parissa työskentelevillä olisi osaamista

kohdata erilaisista taustoista tulevia lapsia, mikä edesauttaa lasten turvallista kasvua ja kehitystä.

2 VARHAISKASVATUS LAPSEN TUKENA

2.1 Kunnallinen varhaiskasvatus osana lapsen hyvinvointia

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan 0–6-vuotiaille suunnattua tavoitteellista ja suunnitelmallista kokonaisuutta, mikä koostuu hoidosta, kasvatuksesta sekä opetuksesta. Varhaiskasvatuksessa erityinen painotus on pedagogiikalla, joka on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen eri toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. (Opetushallitus, i.a.) Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista lapsen kasvatusta. Tämän kokonaisuuden muodostavat opetus sekä hoito, joissa painottuu erityisesti pedagogiikka. (L 540/2018 2. §.)

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu muun muassa se, että lasta kunnioittava toimintatapa turvataan, tunnistetaan lapsen yksilöllinen tuen tarve ja järjestetään lapselle tarpeen ilmettyä tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarvittaessa monialaisesti. Lisäksi varhaiskasvatuslaissa mainitaan varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi se, että kaikessa toimitaan lapsen sekä hänen vanhempiensa tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. (L 540/2018 3. §.)

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen oppimista, kasvua ja kehitystä sekä huoltajaa tai huoltajia kasvatustyössään. Varhaiskasvatuksen avulla mahdollistetaan huoltajan tai huoltajien osallistuminen työelämään tai opiskeluun. Lisäksi varhaiskasvatuksen avulla ehkäistään syrjäytymistä ja edistetään lapsen tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta. (Opetushallitus, i.a.)

Suomalainen varhaiskasvatus tunnetaan kansainvälisesti laadukkaana. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat korkeasti koulutettuja ja omaavat kattavan käsityksen lapsen kasvusta sekä kehityksestä. Kuitenkin varhaiskasvatuksessa koetaan usein ongelmalliseksi ja voimia kuluttavaksi lasten sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen ilmenemisen haastavana käyttäytymisenä. Haastavalla käyttäytymisellä tarkoitetaan muun muassa sosiaalista vetäytymistä tilanteista, tunteenpurkauksia, ylivilkkautta, aggressiivista ja uhmakasta käyttäytymistä. Tutkimuksen mukaan vastavuoroisen ja lämpimän suhteen muodostaminen ammattikasvattajaan voi vähentää sen riskiä, että haastavasti käyttäytyvä lapsi ajautuisi moninaiisiin ongelmiin myöhemmin nuoruudessa sekä aikuisuudessa. (Ahonen, 2017, s. 9–10.)

Kaavio 1. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2020.)

Kaavion 1 mukaan vuonna 2020 yli puolet koko maan 1–6-vuotiasta lapsista osallistuivat kunnan kustantamaan varhaiskasvatukseen. Tämän sekä teorian pohjalta voimme päätellä, että varhaiskasvatus on osa monen kyseiseen ikäluokkaan kuuluvan lapsen elämää sekä sen, että varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on merkittävä rooli lapsen hyvinvoinnissa.

Köngäksen mukaan esimerkiksi päihdeäitien laiminlyöntiä ei voida verrata päiväkodin hektiseen arkeen lapsen hyvinvoinnin määrittäjänä, mutta jatkuva tunteiden vaihtelu päiväkodissa voi mahdollisesti vaikuttaa lapsen tunneällyn kehitykseen.

Lapsen aivot saattavat kärsiä laiminlyönneistä myös päiväkodissa, mikäli vuorovaikutus siellä on puutteellista. (Köngäs, 2019, s. 173–174.)

Lapselle rajat ovat tarpeen hänen oman kehityksensä, turvallisuutensa ja hyvinvointinsa vuoksi. Päivärytmi luo säännöllisyyttä, jonka avulla lapsi oppii tietämään mitä seuraavaksi tapahtuu. Lapsi ei opi tarpeellisia itsesäätelytaitoja, ellei hän tiedä miten eri tilanteissa tulisi toimia. Moni sosiaalisemotionaalista tukea kaipaava lapsi, jonka ympäristö voi olla jopa kaoottinen, hyöttyy selkeistä säännöistä. Tällöin lapselle syntyy kokemus siitä, ettei hänen tarvitse olla vielä yksin vastuussa itseään koskevista päätöksistä. (Ahonen, 2017, s. 163.)

2.2 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon varhaiskasvatus

Kirkon kasvatustyö pohjautuu varhaiskasvatuslakiin. Seurakunnissa kehitetään laaja-alaista perhetyötä sekä -toimintaa. Perhetoiminnan ja -työn tehtävät voivat liittyä useiden työntekijöiden toimenkuvaan esimerkiksi lastenohjaajien, varhaiskasvatuksen ohjaajien, diakonien ja pappien toimenkuvaan. Perheiden tukeminen ja kohtaaminen kuuluvat jokaisen seurakunnan työntekijän työotteeseen. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a.)

Kirkkohallitus suosittelee, että seurakunta ja kunnan varhaiskasvatus suunnittelee uskonnollisia tilaisuuksia sekä katsomuskasvatukseen liittyvää toimintaa yhteistyössä. Kokonaisvaltaiseen ja yleissivistävään varhaiskasvatukseen sisältyy katsomuskasvatus. Varhaiskasvatusta säätelevässä varhaiskasvatuslaissa sanotaan, että yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Katsomuskasvatuksella pyritään vahvistamaan lapselle identiteetin kehittymistä ja antamaan hänelle valmiuksia elää moniarvoisessa yhteiskunnassa. Katsomuskasvatuksessa hyödynnetään lähialueen yhteistyömahdollisuuksia sekä oppimisen paikkoja kuten seurakunnan tiloja. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-b.)

Kirkossa harjoitetaan perhelähtöistä työtä, jolla pyritään vahvistamaan monimuotoisten perheiden sekä parisuhteiden hyvinvointia. Seurakunnissa toteutettava perhetoiminta tapahtuu yhteistyössä perheiden kanssa ja se kuuluu ennaltaehkäiseviin ja vahvistaviin toiminnan muotoihin. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a.) Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivoihin sisältyy muun muassa se, että seurakunnassa autetaan perheitä saamaan heidän omat voimavaransa käyttöön ja tuetaan vanhemmuutta sekä parisuhdetta. Seurakunnassa pyritään työskentelemään lapsilähtöisesti, niin että lapsen mielipide ja kokemus huomioidaan. Perhelähtöisessä seurakunnassa työntekijöiden tulisi ottaa rohkeasti puheeksi kaikenlaiset huolet sekä huoli lasten ja aikuisten hyvinvoinnista sekä parisuhteesta. (Aitlahti ym., 2019, s. 3–4.)

3 TRAUMAN VAIKUTUKSET LAPSUUTEEN

3.1 Ykköstyypin trauma ja sen kehitys

Traumat jaetaan kahteen tyyppiin, ykköstyypin ja kakkostyyppin traumaan. Ykköstyypin traumassa yksittäinen traumatisoiva asia tapahtuu vain kerran. Yksittäinen traumaattinen tapahtuma voi johtaa traumaperäiseen stressihäiriöön. (Vilo, 2021.)

Kun jokin tapahtuma ylittää yksilön normaalit selviytymiskeinot, koetaan trauma. (Poijula, 2016, s.40). Traumaattiseen kokemukseen liittyy yleensä tunne avuttomuudesta. Aiheuttajana toimii usein jokin ulkoisen elämän tapahtuma. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä alttiimpi hän on traumatisoitumiselle. (Klaavu, 2023, S. 54.)

Elinikäiselle mielenterveydelle, ihmissuhteille sekä fyysiselle terveydelle luodaan pohjaa varhaislapsuudessa ja varhaisissa ihmissuhteissa. Elämän aikana toksisen stressin sekä moninaisten psyykkisten ja fyysisten sairauksien välillä voidaan

nähdä yhteys. Trauman käsitteeseen sisältyy käsitys siitä, että traumaattisella tapahtumalla saattaa olla negatiivisia pysyviä vaikutuksia henkilön henkiseen, emotionaaliseen, fyysiseen tai hengelliseen hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Lapsuuden vastoinkäymiset eivät rajoitu vain perheen sisäisiin traumoihin. (Duffee, 2022, s. 62–65.) Trauma vaikuttaa merkittäväällä tavalla myös oppimiseen, terveyteen sekä käyttäytymiseen (Sarvela, 2020, s. 14).

Traumaattiseen tilanteeseen joutuminen voi aiheuttaa psyykkisen trauman. Tilanne voi tapahtua ihmiselle itselleen tai ihminen mahdollisesti todistaa toiselle sattuvaa tapahtumaa. Traumaattiset kokemukset voivat olla voimakkaita ja uhkaavia tilanteita. Yksittäisiä, erittäin uhkaavia traumaattisia tapahtumia ovat muun muassa väkivallan kohteeksi joutuminen, onnettomuus, henkeä uhkaava tilanne, toisen ihmisen kuoleman tai loukkaantumisen näkeminen, läheisen odottamaton kuolema tai vakavan diagnoosin saaminen. (Poijula, 2016, s. 36–44.) Varhaislapsuuden vastoinkäymisistä yleisimmin raportoituja ovat muun muassa köyhyys, krooniset sairaudet, joukkotapaturmille altistuminen sekä maahanmuuttajaperheisiin kuuluvien lasten kokemat vastoinkäymiset (Duffee, 2022, s. 62–65). Traumaattiset kokemukset hajottavat yksilön hallinnan, turvallisuuden sekä elämän jatkuvuuden tunnetta. Traumaattiseen tapahtumaan kuuluvat yksittäisen kauhun hetket sekä tapahtuman jälkeiset olosuhteet, jotka voivat vaikuttaa tapahtuman traumaattiseksi muodostumiseen. (Poijula, 2016, s. 36–44.)

Traumaattiset tapahtumat eroavat toisistaan myös muun muassa sen mukaan, kuinka vahingollisia ne ovat. Vahingollisimpia traumaattisia tapahtumia ovat ne, joissa toinen ihminen tarkoituksellisesti ja pahantahtoisesti aiheuttaa trauman. Yksittäisistä traumoista suurin häiriökehityksen riski on tapahtumissa, joissa yksilöön kohdistuu väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa. (Poijula, 2016, s. 41.)

Trauman vakavuuden kannalta oleellista on sen luonne ja sen vaikutukset. Luonteeseen liittyy muun muassa se, onko kysymyksessä itse koettu tapahtuma, sen todistaminen paikan päällä vai sen näkeminen televisiosta. Vaikutukset voidaan rajata kolmeen osa-alueeseen: vaikutusten kohdistuminen lapseen itseän, tuttuun henkilöön vai täysin tuntemattomaan. Lapseen vaikuttaa vahvimmin se, jos trauma on tapahtunut hänen läheisilleen kuin se jos trauma on tapahtunut

vieraalle henkilölle. Tästä huolimatta myös kaukaisemmat tapahtumat voivat vaikuttaa lapseen, esimerkiksi jos trauman kohdannut on ollut toinen lapsi. Lapsen oma persoonallisuus ja hänen saamansa tuki vaikuttavat siihen, miten lapsi kestää traumaattisen tapahtuman. (Poijula, 2016, s. 42–43.)

Verrattaessa muihin ikäryhmiin voidaan todeta lapsilla olevan suurempi vakavan trauman kokemisen riski. Traumaattisten tapahtumien on todettu olevan yleisiä. Lapsista, jotka kokevat yksittäisen trauman, traumaperäisiä psyykkisiä häiriöitä kehittyi noin kolmasosalle. Traumaattisen kriisin sekä traumaperäisen stressihäiriön todennäköisyys lapsilla on suuri, jotka ovat kohdanneet vakavan trauman. (Poijula, 2016, s. 36–40.)

Niille, jotka ovat jo aiemmin elämässään kokeneet traumoja kehittyi todennäköisemmin traumaperäinen stressihäiriö kuin niille, jotka kokevat yksittäisen trauman. Todennäköisyyttä traumaperäisen stressihäiriön kehittämiseksi lisää myös, jos yksilö on kärsinyt tai kärsii ahdistuneisuushäiriöstä tai negatiivisista perheolosuhteista. Traumaperäisen stressihäiriön kehityttyä on riski jonkin muun psyykkisen häiriön kehittymiselle, kuten depressiolle, uhmakkuushäiriölle tai ahdistuneisuushäiriölle, jolloin riski kasvaa huomattavasti. (Poijula, 2016, s. 41.)

Traumaperäisiin stressioireisiin kuuluvat erilaiset käyttäytymisen säätelyhäiriöt ja ihmissuhteiden vääristymät. Näitä ovat mahdollinen liioittelu tai muuten sopimattoman reaktion laukaiseminen aikaisempien altistusten, ärsykkeiden tai päihteenkäytön seurauksena. Lapsilla, jotka ovat kokeneet varhaislapsuuden vastoinkäymisiä, perheen sisäistä laiminlyöntiä tai kaltoinkohtelua on havaittu samankaltaisia oireita. (Duffee, 2022, s. 62–65.)

Trauman jättämä jälki ilmenee esimerkiksi autonomisen hermoston ali- ja ylivireytenä sekä kognitiivisina häiriöinä (Sarvela, 2020, s. 14). Aivojen osien välinen yhteistyö saattaa häiriintyä trauman seurauksena. Huomaamattaan ihminen voi olla jatkuvassa yli- tai alivireyden tilassa, mikäli hänen kehonsa ei palaudu traumatisoitumisen jälkeen normaalitilaan. Ali- ja ylivireisyydestä seuraa erilaisia oireita. Alivireisyyteen liittyy kognitiivisen työskentelyn vaikeutuminen, fyysinen lamaantumisen sekä aistimusten ja tunteiden turtuminen. Myös ylivireisyyteen

liittyy kognitiivisen työskentelyn vaikeutuminen. Alivireisyydestä poikkeavasti ylivireisyyteen liittyy aistimusten herkistyminen, tunkeutuvat mielikuvat ja emotionaalinen epävakaus. (Poijula, 2016, s. 38–39.)

3.2 Kaltoinkohtelu kakkostyyppin trauman taustalla

Kakkostyyppin traumassa traumaattisia tapahtumia on useita. Toistuva traumatisoituminen voi johtaa monimuotoiseen traumaperäiseen stressihäiriöön. (Vilo, 2021.) Kehityksellinen trauma syntyy suhteessa omiin vanhempiin. Keskiössä on, miten lapsi tulee nähdyksi ja kohdatuksi. Vanhempien psyykkinen vakaus ja tasapainoisuus ovat keskeisenä tekijänä. Vanhemmalla tulee olla kyky tuntea empatiaa lasta kohtaan. Tällöin lapsi saa riittävän turvallisen, vakaan ja emotionaalisesti kannattelevan kasvu ympäristön. Jatkuva, emotionaalisesti kylmä ja mekaaninen kohtelu saa aikaan kehityksellisen trauman, jolle alttiita ovat varsinkin herkimät lapset. (Klaavu, 2023, s. 55–56.)

Lapsen kaltoinkohtelua ovat lapsen perustarpeiden laiminlyönti, fyysinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä lapselle aiheutettu sairaus. Kaltoinkohtelu uhkaa lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä toimintakykyä. (Suomen lääkäriliitto, i.a.) Lapsuuden toistuva kaltoinkohtelu vaikuttaa kehitykseen jopa aikuisikään asti. Lapsi kehittää itselleen selviytymiskeinoja suojakseen, jotka auttavat lapsuuden vaikeissa tilanteissa, mutta voivat vaikuttaa huonolla tavalla aikuisuuteen. Lapsen varhainen traumatisoituminen voi olla seurausta kaltoinkohtelevista aikuisista, joita lapsi on pitänyt luotettavina. Lapsen kaltoinkohtelu tapahtuu mahdollisesti salassa. Pienellä lapsella ei ole välttämättä kykyä ymmärtää itseensä kohdistuvaa kaltoinkohtelua, saati sitä, miten siitä voisi kertoa kodin ulkopuolisille aikuisille. Lapsi voi lisäksi kokea syyllisyyttä vanhemman tai perheen vaikeuksista. (Helsingin ja Oulun traumaterapiakeskus Ry, 2019, s. 28.)

Kaltoinkohtelua voi esiintyä lyhyt- ja pitkäkestoisena. Molemmat muodot ovat vahingollisia lapselle. Kaltoinkohtelu on merkittävin ACE-ilmioon (Adverse Childhood Experiences) sisältyvä tekijä, mikä aiheuttaa lapselle stressitilan. Se saattaa aiheuttaa hänelle kasvu- ja kehityshäiriöitä, sairauksia ja käyttäytymisen

muutoksia, vaikuttaen myös aivojen kehitykseen ja toimintaan. (Hoitotyön tutkimussäätiö, 2022, s. 7.) Haitalliset lapsuusajan kokemukset vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin koko elämän ajan. Haitallisia kokemuksia voidaan seurata laskeamalla ACE-pisteitä, joilla nähdään olevan vaikutus muun muassa riskikäyttäytymiseen, elinikään sekä itsemurhiin. (Maanmieli & Sarvela, 2022, s. 34–35.)

Lapsi opettelee huoltajiensa avulla tunnistamaan ja säätelemään tunteitaan. Jos lapsi ei saa huoltajiltaan tätä apua, tunne-elämä voi muodostua haastavaksi. Tunteet vaikuttavat käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen muiden kanssa ja ovat tärkeä osa kommunikaatiota. Muun muassa erilaiset ilmeet kertovat erilaisista tunnetiloista. Traumatisoituneet lapset voivat kokea tunteensa mitättömiksi. Tunteet eivät välttämättä ole olleet sallittuja, mikä saattaa johtaa tunteiden kätkemiseen itseltään sekä muilta. Voimakkaimmat tunteet kertovat usein aikaisemmista tuskallisista kokemuksista kuin nykyhetkestä. Turvattomuutta kokeneelle lapselle pelon ja avuttomuuden tunteet ovat erityisen vaikeita tunteita. Omaa turvallisuudentunnettaan voi opetella vahvistamaan turvapaikkamielikuvalla. Mielikuva voi olla mukava paikka, jossa on käynyt tai se voi olla tietty paikka, jossa viihtyy parhaiten. Turvapaikkaan voi valita mieleisiä esineitä tai kuvia. Turvapaikkamielikuvan harjoittelun voi aloittaa hetkestä, jolloin olo on vähemmän turvattomampi. (Helsingin ja Oulun traumaterapiakeskus Ry, 2019, s. 62–66.)

Turvattomissa olosuhteissa kasvaneilla lapsilla voi olla vaikeita tunteita ilman, että he olisivat saaneet niille lohdutusta tai apua. Tunteiden ilmaiseminen ei välttämättä ole ollut sallittua, jonka takia heille ei ole kehittynyt keinoja tunne-elämänsä hallitsemiseen. Eri tunteet voivat aikuisuudessa tuntua vielä hyvin vaikeilta tai sietämättömiltä. (Helsingin ja Oulun traumaterapiakeskus Ry, 2019, s. 29.)

Yhdysvaltalainen psykologian tohtori Daniel Goleman puhuu tunnekaappauksesta. Tunnekaappauksella tarkoitetaan sitä, että ihminen käyttäytyy kontrollottomalla tavalla ja ajautuu selittämättömiin ylilyönteihin toiminnassaan. Lapsilla tunnekaappaukset ovat ymmärrettäviä aivojen kehittämättömyyden vuoksi. Tunnekaappaus voikin olla yksi yleisimmistä suurten tunteiden hetkistä päiväkodissa. Tunnekaappaukset voivat olla negatiivisia tai positiivisia. Aivojen

kehittyessä hitaasti, lapsilta ei voida vaatia täydellistä tunteiden hallitsemista. Ensisijaisen tärkeäksi tällaisessa tilanteessa nousee kasvattajan vuorovaikutustaidot. Aikuisen tulee puhua lapselle rauhallisella ja hyväksyvällä äänellä, samalla muistuttaen siitä, että lapsi on turvassa ja hyväksyty. Jos lapselle ei ole opetettu empatian, rauhoittumisen tai läsnäolon taitoja, nämä eivät kehity automaattisesti iän myötä. Lapset, jotka kokevat laiminlyöntiä, pahoinpitelyä ja piittaamattomuutta, joutuvat opettelemaan tunneoppeja itsekseen. Lapsi voi olla hämmentynyt odotuksista, miten tietyissä tilanteissa tulisi toimia, koska hän ei mahdollisesti ole saanut osakseen tarvitsemaansa rauhallista, hellää ja ymmärtävän kärsivällistä opetusta. (Köngäs, 2019, S. 81–89.)

Lapsen kaivatessa tavallista enemmän sosiaalisemotionaalista tukea osakseen, vanhempien ja päiväkodin yhteistyö on erityisen tärkeää. Yhteistyösuhde vanhempien ja päiväkodin välillä voi olla myös lasta ja lapsen hyvinvointia suojaava tekijä. Katkeileva yhteistyö voi lisätä varhaiskasvatuksen huolta perheen tilanteesta vanhemman kokiessa tulleen syyllistetyksi. (Ahonen, 2017, s. 244–245.)

Varhaislapsuudessaan kaltoinkohtelua kokeneen henkilön voi olla vaikea luottaa toisiin ihmisiin. Tunteiden säätelyn vaikeuksien seurauksena traumatisoituneen ihmissuhteet voivat olla ailahtelevia. Menneisyyden vaikeiden kokemusten seurauksena traumatisoitunut voi menettää luottamuksensa muihin ihmisiin sekä maailmaan. (Helsingin ja Oulun traumaterapiakeskus Ry, 2019, s. 29.)

3.3 Traumainformoidun työotteen hyödyntäminen

Traumainformoidussa työotteessa edistetään asiakkaan hyvinvointia, vaikeuksista selviytymistä ja toipumista. Keskeisenä lähtökohtana on turvan tunteen vaaliminen sekä vahvistaminen. Tarkoituksenmukaisen tuen ja toivon kautta, asiakas alkaa ymmärtämään haitallisten elämäkokemusten vaikutuksia, löytäen myös toipumisen toivon. Traumainformoidussa työotteessa kehittäjinä toimivat traumasta selviytyjät. Pohjan traumainformoidulle työotteelle ovat luoneet traumasta toipuneet, jotka ovat itse saaneet määritellä kokemuksiaan ja oman elämänsä hallintaa. Traumainformoidussa työotteessa on kyse traumasta toipumisesta

sekä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. (Linner Matikka & Hipp, 2023, s. 36–42.) Sosiaalisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmisillä on yhtäläiset mahdollisuudet onnistua elämässään (UNRIC, 2014).

Myös ACE-tietoisuus on yhä useammin integroitunut traumainformoituun työotteeseen. Traumainformoidun lähestymistavan tavoitteena on rakentaa turvallista ekososiaalista hyvinvointia ja terveyttä vaalivia yhteisöjä sekä ympäristöjä, jotta luonnolliset korjaavat kokemukset mahdollistuisivat. Traumainformoitu työote vaatii rakenteellisten ongelmien tunnistamista ja yhteistyökykyä eri alojen ammattilaisilta. Palveluilla pyritään tasavertaiseen lopputulokseen. Yksilöllisillä palveluilla voidaan tarjota huonommista lähtökohdista tuleville lapsille määrällisesti enemmän ja laadullisesti parempia palveluita. Traumainformoidussa työotteessa ammattilainen toteuttaa arvostavaa, dialogista suhdetta yhteistyökumppaneihin sekä palvelunkäyttäjiiin. Traumainformoitua lähestymistapaa vahvistaa traumainformoitu positiivinen pedagogiikka. Traumatietämyksen lisäksi ylläpidetään ja vahvistetaan toivoa, ymmärrystä ja keinoja toipumiseen. Ammattilaisten yhteisellä tahtotilalla voidaan vastata tehokkaasti kaikkien tarpeisiin, mikä edistää kokonaisvaltaista terveyttä sekä hyvinvointia. Traumainformoidun työotteen vahvuutena on näkemyksen syvällisyys ja potentiaali eri toimijoiden saumattomaan yhteistyöhön. (Linner Matikka & Hipp, 2023, s. 36–42.)

Traumainformoitu kohtaaminen auttaa luomaan mahdollisimman turvallisen kokemuksen. Hope-viitekehys voi tuoda systeemiseen ja suhdeperustaiseen työotteeseen uutta näkökulmaa. Hope toimii perinteisten mallien vastapainona, keskittyen määrittelemään ihmisiä vahvuuksien, kykyjen ja toimijuuden kautta. Hope on vahvuusperustainen, lapsikeskeinen ja perhelähtöinen viitekehys, jonka mukaan haitalliset kokemukset estävät suojaavilta tekijöiltä ja kokemuksilta. Hope-viitekehys ohjaa ammattilaista kohtaamaan asiakkaan lempeästi. Keskustelua käydään tilanteen ja asiakkaan mukaan viitekehysten neljää osaa hyödyntäen. Hope ohjaa ammattilaista ymmärtämään asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti, jonka avulla muotoutuu ymmärrys asiakkaan tilanteesta, muutostarpeista ja muutosmahdollisuuksista. Asiakasta tulee kannustaa, kuinka hyvin hän on aikaisemmin selviytynyt erilaisista tilanteista. Muutos voidaan mahdollistaa asiakkaan omien vahvuuksien kautta. (Linner Matikka & Hipp, s. 88–89.)

HOPE-VIITEKEHYS

Kuva 1: Hope-viitekehysten neljä osaa (Linner Matikka & Hipp, s. 88–89).

Kuvassa 1 suhteet-kohdassa tarkoitetaan sitä, että jokaisella lapsella on oikeus turvallisiin ja kannustaviin kokemuksiin sekä ihmissuhteisiin. Ympäristöllä tarkoitetaan sitä, että jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen, vakaaseen ja tasa-arvoa edistävään ympäristöön leikkimisessä ja oppimisessa. Sitoutumisella ja yhteisöllisyydellä tarkoitetaan, että tärkeitä ovat sosiaalisuus, kansalaisaktiivisuus sekä yhteenkuuluvuuden ja merkityksellisyyden kokemukset. Emotionaalisella kasvulla tarkoitetaan puolestaan sitä, miten leikki, itsesäätely ja itsetietoisuus mahdollistavat tämän lapselle. (Linner Matikka & Hipp, s. 88–89.)

4 OPINNÄYTETYÖN JA OPPAAN TARKOITUS SEKÄ TAVOITE

Osana opinnäytetyötä laadimme yhteistyökumppanillemme oppaan, joka koostuu teoretiedosta, vinkeistä ja ohjeista. Oppaan päätavoitteena on tukea varhaiskasvatuksen työntekijöitä traumataustaisen lapsen kohtaamisessa ja tukemisessa sekä lisätä traumatietoisuutta varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on auttaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä tunnistamaan traumojen vaikutuksia lapseen ja antamaan asianmukaista tukea lapselle. Oppaan avulla pyrimme tuomaan monipuolisesti esille mahdollisimman konkreettisia neuvoja ja vinkkejä varhaiskasvatuksen lasten kohtaamiseen. Oppaan sekä opinnäytetyömme avulla pyrimme tekemään ymmärrettäväksi traumataustan vaikutuksia lapsen tunne-elämään ja käytökseen. Traumatietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen varhaiskasvatuksessa edesauttaa lapsen turvallista kasvua ja kehitystä.

Oppaan valmistuttua järjestimme yhteistyökumppanimme kanssa keskustelutilaisuuden. Tilaisuudessa yhteistyökumppanitiimimme sai antaa palautetta oppaastamme sekä esittää kysymyksiä aiheesta. Lisäksi keskustelimme oppaan herättämistä tunteista. Tavoitteemme oli tehdä oppaasta yhteistyökumppanimme toiveiden mukaisesti innostavan ja helposti lähestyttävän, jotta siihen on mielekästä tarttua.

5 TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖTAHOT

5.1 Porin kaupungin päiväkoti Lounatuuli

Opinnäytetyötä aloittaessamme halusimme tehdä selkeän rajauksen ikäluokkaan. Kohderyhmäksemme valikoituivat varhaiskasvatusikäiset lapset, koska olimme saaneet ymmärryksen, että varhaiskasvatuksessa tarvitaan lisää tietoa ja ohjeistusta aiheesta sekä siitä, miten trauma voi näkyä juuri varhaiskasvatusikäisissä lapsissa. Tapasimme Porin kaupungin päiväkoti Lounatuulen johtajan Marjo Ansaharjun, joka oli kiinnostunut ideastamme laatia opas, joka lisäisi traumatietoisuutta varhaiskasvatuksessa. Päiväkodin johtaja kokosi vakituisesta henkilökunnasta koostuvan tiimin, joita aihe erityisesti kiinnosti ja joihin meillä oli mahdollisuus olla suoraan yhteydessä oppaan tekemisen tiimoilta. Päiväkoti Lounatuulella on yhteensä 10 ryhmää, hoito- ja kasvatushenkilöstöä 43 ja lapsia 157.

5.2 Seurakunnan työntekijät ja äitiysneuvolan terveydenhoitaja

Toteutimme seurakunnassa vastaavalle lastenohjaajalle sekä johtavalle diakoniatyöntekijälle haastattelun opinnäytetyön teemoista. Toinen meistä opiskelee myös diakonin pätevyyden ja teki aiemman harjoittelunsa seurakuntatyössä. Tämän vuoksi päädyimme haastattelemaan myös seurakunnan työntekijöitä. Lisäksi heidän työhönsä liittyy lapset ja heidän kohtaamisensa. Halusimme saada mahdollisimman monipuolisen käsityksen siitä, miten varhaiskasvatusikäisten traumatausta näkyy ja millaisia ohjeita tai vinkkejä eri ammattilaiset käyttävät traumataustaisen lapsen kohtaamisessa ja tukemisessa. Opinnäytetyössä puhumme seurakunnasta sekä sen työntekijöistä ilman nimeä haastattelemiemme työntekijöiden toiveesta.

Haastattelimme lisäksi äitiysneuvolan terveydenhoitajaa, koska halusimme mahdollisimman kattavan käsityksen siitä, miten varhaiskasvatusikäisten lasten

traumatausta näyttäytyy erilaisissa ympäristöissä. Lisäksi koimme, että äitiysneuvolan terveydenhoitajalla voisi olla hyödyllistä tietoa opinnäytetyömme aiheesta.

Haastattelun kautta saimme äitiysneuvolan työntekijän näkökulman traumataustaisen lapsen kohtaamiseen sekä konkreettisia neuvoja oppaamme muodostamiseen. Nämä neuvot tukivat tutkimaamme teoretietoa, jota käytimme opinnäytetyössämme. Opinnäytetyössämme emme mainitse haastattelemamme terveydenhoitajan tai hänen työpaikkansa nimeä hänen toiveestaan.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA PROSESSIN KUVAUS

6.1 Oppaan suunnittelu

Opinnäytetyötä aloittaessamme kehitimme idean traumatietoisuutta lisäävästä oppaasta varhaiskasvatukseen. Idean muodostumisen jälkeen otimme yhteyttä päiväkotiki Lounatuulen johtajaan sähköpostilla. Tiedustelimme olisiko päiväkodilla kiinnostusta lähteä yhteistyökumppaniksi opinnäytetyöhön. Tapasimme päiväkodin johtajan helmikuussa 2023. Tapaamisessa keskustelimme kiinnostuksestamme laatia opas päiväkodille. Päiväkotiki Lounatuulen johtaja otti ideamme vastaan mielenkiinnolla. Tapaamisessa sovimme lisäksi, että johtaja kokoaisi opinnäytetyötämme varten päiväkodin henkilökunnasta yhteistyötiimin oppaan tekemisen tueksi.

Tapasimme varhaiskasvatuksen opettajista kootun tiimin kesäkuussa 2023 päiväkotiki Lounatuulella. Yhteistyökumppanitiimin tapaamisessa esittelimme opinnäytetyösuunnitelmamme ja taustoitimme heille ajatustamme oppaasta. Tarjosimme tiimille mahdollisuuden tuoda esiin toiveitaan oppaaseen sekä opinnäytetyöhön ja saimmekin monia hyviä ideoita. Tiimi otti aiheemme hyvin vastaan ja piti sitä mielenkiintoisena sekä tarpeellisenä. Yhteistyökumppanitiimimme toivoi oppaan olevan tiivis, selkeä ja että siihen sisältyisi lisämateriaalina linkkejä sekä

kirjallisuusvinkkejä. Oppaasta toivottiin monipuolista tietopakettia, jota olisi helppo lukea ja johon olisi miellyttävää tarpeen tullen palata. Tavoitteenamme oli tehdä oppaasta yhteistyökumppanille mieleinen ja sellainen, mikä vastaisi heidän tarpeisiinsa.

Traumataustaisen lapsen käyttäytymisen lisäksi oppaaseen toivottiin perheen huomioimista sekä perheen vaikutusta traumataustaisen lapsen käyttäytymiseen ja tunne-elämään. Koemme lapsen olevan opinnäytetyömme ja oppaamme keskiössä, mutta perhe tulee kuitenkin ottaa huomioon traumaa käsiteltäessä. Toimme tämän esille keskustelutunnilla ja yhteistyökumppanitiimimme otti tämän vastaan hyvin myönteisesti.

Päiväkodin yhteistyökumppanitiimi toivoi oppaaseen esimerkkejä erilaisista tilanteista erityisesti tilanteen rauhoittamisesta, kun jokin asia on saanut lapsessa mahdollisen traumareaktion aikaan. Keskustelutunnilla nousi esiin niinkin konkreettinen asia kuin varhaiskasvatusyksiköissä tehtävät paloharjoitukset ja niiden läpikäyminen lasten kanssa. Keskusteluissa nousi esille asioiden käsittelyn tärkeys ja se, ettei lapsen mahdollista pelkoa ohiteta paloharjoituksissa tai sen kaltaisissakaan tilanteissa, jolloin lapselle tulee tunne tilanteesta selviämisestä. Neuvoja kaivattiin myös vanhemman kohtaamiseen, asian puheeksi ottamiseen sekä moniammatilliseen yhteistyöhön. Tiimi nosti esille erityisesti maahanmuuttajaperheiden sekä pakolaistaustaisten perheiden kanssa kommunikoinnin. Kieli, erilaiset taustat, kulttuurierot sekä uskontoerot voivat tuoda erilaisia kohtaamisen haasteita.

Keskustelutunnin aikana kerroimme yhteistyökumppanitiimillemme, että teorian keruun lisäksi tulemme hyödyntämään oppaan tekemisessä äitiysneuvolan terveydenhoitajan sekä seurakunnan työntekijöiden haastatteluja. Kerroimme heille, että haastattelujen tarkoituksena on monipuolistaa oppaan sisältöjä. Tiimi sai samalla tutustua laatimiimme haastattelukysymyksiin ja antaa ideoita niihin. Osana opinnäytetyötämme haastattelimme seurakunnan vastaavaa lastenohjaajaa ja äitiysneuvolan terveydenhoitajaa elokuussa 2023. Johtava diakoniatyöntekijä vastasi haastattelukysymyksiimme sähköisesti elokuussa 2023.

Haastattelujen tavoitteena oli saada mahdollisimman kattavasti tietoa traumaustaisen lapsen kanssa toimimisesta.

Haastattelukysymykset seurakunnan työntekijöille sekä äitiysneuvolan terveydenhoitajalle olivat rakenteeltaan erilaiset, mutta käsittelivät pitkälti samoja teemoja. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jossa vuorovaikutustilanne on keskustelunomainen. Haastattelu voidaan jakaa kolmeen osaan: strukturoituun haastatteluun, puolistrukturoituun teemahaastatteluun ja ryhmähaastatteluun. Strukturoidussa haastattelussa jokainen haastattelu toteutetaan samalla tavalla ja kysymykset esitetään samassa järjestyksessä. Puolistrukturoitua haastattelua varten muodostetaan alateemat, jotka käydään läpi sopivassa kohdassa haastattelua. Haastattelun aikana kannattaa esittää myös jatkokysymyksiä, joiden avulla saadaan haastateltavista enemmän irti tietoa. (Vesterinen, 2018.)

Tapaamisemme lopulla sovimme yhteistyökumppanimme kanssa, että olemme tarvittaessa puolin ja toisin yhteydessä. Lisäksi kerroimme, että esittelemme heille opasta viimeistään syksyllä 2023. Työstimme opasta sekä opinnäytetyön teoriaosuutta kevään ja kesän 2023 aikana. Asetimme työllemme yhteisiä tavoitteita sekä sovimme aikataulusta, josta pidimme kiinni.

6.2 Haastattelujen toteutus ja tulokset

Lähetimme haastattelujen kysymykset kaikille haastateltaville sähköisesti etukäteen tutustuttaviksi. Johtava diakoniatyöntekijä vastasi kysymyksiin sähköisesti ja tarjoutui vastaamaan mahdollisiin jatkokysymyksiin sekä lupasi tarkentaa myöhemmin vastauksiaan, mikäli sille tulisi tarvetta. Vastaava lastenohjaaja ja äitiysneuvolan terveydenhoitaja vastasivat haastattelukysymyksiin suullisesti. Haastatteluissa esitimme vastaavalle lastenohjaajalle sekä äitiysneuvolan terveydenhoitajalle muutamia tarkentavia kysymyksiä. Kysyimme haastateltaviltamme useita kysymyksiä, mutta nostimme tähän lukuun vain ne, jotka haastattelujen suorittamisen jälkeen koimme hyödyllisiksi opinnäytetyömme ja oppaamme kannalta.

Äitiysneuvolan terveydenhoitaja kertoi työskennelleensä kättilönä sekä terveydenhoitajana. Terveydenhoitajana työskentely vastaa hänen nykyistä työnkuvaansa ja hän kertoi tekevänsä tällä hetkellä töitä raskaana olevien äitien parissa. Terveydenhoitaja kertoi työskentelevänsä moniammatillisen tiimin kanssa, mikä tulee näkyviin perheen vanhempien lasten kohdalla muun muassa kouluterveydenhuollon kautta. Terveydenhoitaja kertoi käyneensä neuvolapalveluissa työnantajan järjestämän ”Lapset puheeksi”-koulutuksen, jossa on käsitelty traumaan liittyviä asioita. Terveydenhoitaja kertoi traumaattisen tapahtuman vaikuttavan mahdollisesti koko perheeseen sekä äidin odotusaikaan. Huolen ilmaantuessa, terveydenhoitaja kertoi tekevänsä vanhemman luvalla yhteistyötä esimerkiksi lastenneuvolan sekä koulun kanssa. Hän kuvaili tätä tiiviiksi yhteistyökentäksi. Haastattelemamme terveydenhoitaja ei tällä hetkellä juuri tee yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa.

Molemmat seurakunnan työntekijät ovat toimineet pitkään työssään seurakunnassa. Kokemusta lapsista, traumaista ja niiden vaikutuksista lapsiin oli seurakunnan työntekijöistä enemmän vastaavalla lastenohjaajalla kuin johtavalla diakoniatyöntekijällä. Vastaava lastenohjaaja kertoi olevansa ajoittain seurakunnan varhaiskasvatuksessa mukana. Lisäksi vastaava lastenohjaaja kertoi perhetyön tiimin olemassaolosta, johon kuuluu muun muassa psykologi ja terveydenhoitaja. Perhetyön tiimin kautta on mahdollista ohjata asiakkaat avun pariin. Molemmat seurakunnan työntekijät kertoivat, että he eivät tapaa säännöllisesti lapsia, eivätkä he tällä hetkellä tee päiväkotien varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyötä.

Terveydenhoitajan kanssa keskustelimme traumataustaisen lapsen kohtaamisesta. Terveydenhoitajan mukaan lapselle, joka on kokenut traumaattisen kokemuksen, normaalin arjen turvaaminen sekä empaattinen kohtaaminen ovat tärkeitä. Kohtaamisessa kannattaa sanoittaa tapahtunutta ja toimia lapsen ikätason mukaisesti sekä olla läsnä. Esimerkiksi läheisen kuolemasta tulee kertoa lapselle rehellisesti ja välttää sanomasta lapselle tämän nukkuneen pois, jotta hän ei alkaisi pelätä nukkumaanmenoa. Tällaisessa tilanteessa lapsi saattaa myös alkaa pelätä muiden perheenjäsentensä puolesta. Terveydenhoitajan mukaan yllättävä trauma voi luoda lapselle sellaisen olon, että mitä vaan voi tapahtua. Tilanne voi laukaista lapselle ahdistuksen tai paniikin.

Terveydenhoitaja kertoi traumataustaisen lapsen kanssa toimimisen eroavan muiden lasten kanssa toimimisesta. Lapsesta voi näkyä, jos lapsuudessa tarpeita ei ole tyydytetty. Aina tätä ei kuitenkaan huomata, sillä lapsi voi kätkeä asioita myös paljon sisälleen. Tämä riippuu lapsen iästä, jonka lisäksi myös perheet ovat erilaisia. Terveydenhoitaja kertoi äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajien työnkuvana olevan myös oman työskentelynsä mukauttaminen asiakastarpeiden mukaan. Terveydenhoitaja korosti kuuntelemisen olevan tässäkin kaikkein tärkeintä. Koko perheen jaksamisesta sekä voinnista tulisi olla kiinnostunut kysymällä, miten perhe voi.

Keskustelimme terveydenhoitajan kanssa lisäksi mahdollisen traumataustan vaikutuksista lapsen tunne-elämään sekä käytökseen. Lapsen selviytyminen traumasta riippuu resilienssistä eli selviytymiskykyisyydestä sekä siitä minkälaiset keinot, tausta, verkostot ja vanhempien tuki hänellä on. Lapset ovat erilaisia ja kokevat erilaiset tilanteet eri tavoin.

Johtava diakoniatyöntekijä koki tärkeimmäksi traumataustaisen lapsen huomiomisessa rauhallisen ja turvallisen toimintaympäristön luomisen sekä sen, että työntekijä pysähtyy ja keskittyy kuuntelemaan, mistä lapsi haluaa puhua. Vastaava lastenohjaaja korosti sitä, että ammattilaisen tulisi tutustua lapseen ja pyrkiä tunnistamaan lapsen tunnetilat. Hänen mukaansa lasta tulisi auttaa tunnistamaan ja sanoittamaan tunnetilojaan. Tilanteessa tulisi osoittaa lapselle, että häntä kuunnellaan ja hänestä sekä hänen asiastaan ollaan kiinnostuneita. Aikuisen tulisi tukea lasta olemalla turvallinen ja luotettava aikuinen. Luottamuksen osoittaminen lapseen on myös erityisen tärkeää. Vastaava lastenohjaaja korosti aikuisen kykyä lohduttaa ja olla lapselle turvana tarjoamassa läheisyyttä lapselle sopivalla tavalla. Vastaava lastenohjaaja lisäsi, että aikuisen tulisi osoittaa se, että hän todella välittää. Hän koki hyödylliseksi, että aikuinen osaisi tunnistaa erilaisia tunnetiloja, tulkita ilmeitä ja eleitä sekä kiinnittää huomiota sekä omaan että lapsen puhetyyliin.

Pyrimme saamaan äitiysneuvolan terveydenhoitajalta vinkkejä ja ohjeita varhaiskasvatuksen työntekijöille, silloin kun he kohtaavat työssään traumataustaisen lapsen sekä hänen perheensä. Äitiysneuvolan terveydenhoitajan antamat vinkit

ja ohjeet sisälsivät puheeksi ottamisen, toimivan vuorovaikutuksen, lapsilähtöisyyden sekä traumataustaisen lapsen kohtaamisen. Hän koki erityisen tärkeäksi arjen jatkumisen turvallisena. Terveystenhoitaja painotti erityisesti huomion kiinnittämistä lapsen perustarpeisiin kuten hyvään uneen ja syömiseen. Aikuisen tulisi olla aina saatavilla, jos lapsella on kysymyksiä tai hän kaipaisi lohdutusta.

Keskustelimme äitiysneuvolan terveydenhoitajan kanssa vuorovaikutuksesta sekä asian puheeksi ottamisesta vanhempien ja eri ammattilaisten kanssa. Hän huomautti puheeksi ottamisen kuuluvan ammattilaisten velvollisuuksiin. Haastava tilanne voidaan ottaa puheeksi muiden ammattilaisten kanssa vanhempien luvalla. Terveystenhoitaja koki, että vuorovaikutukselle keskeistä on luottamus ja kuuntelu. Hänestä oli tärkeää osoittaa aitoa kiinnostusta ja keskittyä tukemaan perhettä. Toisen puheen jatkuva keskeyttäminen vaikuttaa hyvän vuorovaikutuksen muodostumiseen negatiivisesti. Terveystenhoitajan mukaan merkityksellistä on myös kiireettömyys ja se, että keskustelulle varataan riittävästi aikaa. Mikäli neuvolatapaaminen ei ajallisesti riitä, tulisi hänen mukaansa sopia pian uusi keskustelu-aika tai ohjata perhe heille sopivan avun piiriin.

Pyysimme myös seurakunnan työntekijöiltä vinkkejä varhaiskasvatuksen työntekijöille traumataustaisen lapsen kohtaamiseen ja tukemiseen. Lisäksi kysyimme, olisiko heillä antaa vinkkejä asian puheeksi ottamiseen muiden ammattilaisten tai lapsen vanhempien kanssa. Ensimmäiseksi seurakunnan vastaava lastenohjaaja painotti aitoa läsnäoloa ja kuuntelua sekä leikin merkitystä lapselle. Lapsi voi ilmaista itseään ja käsitellä mieltään askarruttavia asioita leikin kautta. Myös äitiysneuvolan terveydenhoitaja mainitsi, että lapsen trauma voi näkyä esimerkiksi lapsen leikeissä sekä piirroksissa, eikä aikuisen kannata pelästyä lapsen erilaisia tunteita tai puheita.

Äitiysneuvolan terveydenhoitaja kertoi meille, kuinka hänen mukaansa traumaa voidaan käsitellä lapsilähtöisesti. Hän kertoi, että traumaa voidaan lähestyä yhteisen tekemisen kautta, jotka voivat olla esimerkiksi askartelua tai leikkiä. Lapsen ikätaso tulisi huomioida sanavalinnoissa ja aiheen käsittelyssä esimerkiksi kirjojen, leikkien, taiteellisten menetelmien tai laulujen avulla. Äitiysneuvolan terveydenhoitaja kertoi yhteisestä tekemisestä esimerkin tilanteesta, jossa perhe on

kokenut läheisen kuoleman. Lapsen kanssa voidaan askarrella teos, johon kirjoitetaan muistoja menehtyneestä läheisestä. Tällä tavalla lapsen kanssa voidaan keskustella tapahtuneesta ja muistella kaikkea mitä menehtyneen läheisen kanssa tehtiin ja koettiin. Myös vastaava lastenohjaaja mainitsi, että kirjojen avulla voidaan käsitellä lapsille vaikeita aiheita kuten kuolemaa.

6.3 Oppaan toteutus

Aloitimme oppaan lopullisen version kokoamisen pohtimalla sen visuaalista puolta. Tavoitteenamme oli tehdä oppaasta helposti lähestyttävä ja luettava. Halusimme hyödyntää luovaa työskentelyä oppaan tekemisessä. Luova tekeminen, kuten maalaaminen, piirtäminen tai askarteleminen voivat helpottaa vaikeistakin asioista keskustelemista. Halusimme oppaasta taiteellisen sekä värikkään ja tekemällä kuvituksen itse, vältyimme pohtimasta tekijänoikeudellisia kysymyksiä. Saimme maalauspäivänä aikaiseksi monia teoksia, jotka sitten kuvasimme ja siirsimme ne oppaaseemme. Ajattelimme, että erityisesti lapset voisivat nauttia tällaisesta tekemisestä, jossa saa täysin toteuttaa omaa luovuuttaan ja kehittää itse omia tapoja tehdä maalauksia.

Tekijänoikeusjärjestö Kopioston mukaan oppaan tekemisessä on tärkeää pohtia mihin se on tarkoitettu, miten se palvelee lukijaansa, mikä on tietojen määrä ja laatu sekä mille kohderyhmälle se on laadittu (Kopiosto ry, i.a.-a). Opas toteutettiin päiväkodin toiveet huomioiden ja se koottiin mahdollisimman selkeäksi sekä helppolukuiseksi. Oppaan sisältö avattiin niin, että henkilö, jolla ei ole aiheesta kokemusta tai tietoa, saisi kattavan käsityksen sen aiheesta. Oppaan lukeminen ei siis vaadi erillistä koulutusta, kokemusta tai ammattitaitoa, jotta sitä voi ymmärtää.

Muodostimme oppaamme erilaisista tieteellisistä lähteistä keräämämme teorian pohjalta. Oppaamme teoriaosuudessa käytiin läpi asiaan kuuluvat käsitteet ja riittävässä määrin läpi traumaa. Oppaaseemme sisällytettiin myös käytännön ohjeita ja neuvoja. Käytännön ohjeet muodostimme teorian, äitiysneuvolan terveydenhoitajan haastattelun ja seurakunnan työntekijöiden haastattelujen

pohjalta. Lisäksi kysymysten avulla kartoitimme neuvoja ja hyödyllisiä käytäntöjä traumataustaisen lapsen kohtaamiseen sekä tukemiseen.

6.4 Oppaan palaute

Kopioisto Ry:n mukaan oppaan valmistuttua on hyvä pyytää oppaasta palautetta sekä kehittämideoita. Oppaan tekemisen aikana on hyvä arvioida myös oman osaamisen kehittymistä. (Kopioisto ry, i.a.-b.) Sovimme yhteistyökumppanitiimimme kanssa keskustelutunnista, jossa pääsimme keskustelemaan oppaan aiheesta ja jossa he saivat mahdollisuuden antaa palautetta siitä. Keskustelutunti järjestettiin syyskuussa 2023 päiväkotitiloissa Lounatuulen tiloissa. Kaikki yhteistyökumppanitiimimme jäsenet eivät päässeet osallistumaan keskustelutunnille, mutta siihen osallistuneet toivat koko tiimin näkemykset esille palautteenannossa.

Keskustelutunti alkoi päiväkodin johtajan kysymyksellä siitä, mitä mieltä itse olimme oppaasta. Kerroimme rehellisesti haasteistamme ja onnistumisistamme oppaan suhteen, minkä jälkeen yhteistyökumppanitiimimme alkoivat kertoa omia ajatuksiaan oppaasta. Opastamme keuhuttiin käytännönläheiseksi sekä helposti luettavaksi. Monipuolisuudesta huolimatta tiimi piti opasta tiiviinä ja ytimekkäänä. Tiimi ymmärsi haasteemme rajauksen osalta. He kokivat, että opas toimii hyvänä alustuksena trauma-aiheelle. Opas ohjaa lisätiedon etsimisessä myös aiheesta tietämätöntä. Oppaan koettiin sopivan monenlaisille ammattilaisille. Yksi tiimin jäsenistä mainitsi, että opas oli helppolukuinen ja nopeasti ymmärrettävä. Opasta kuvailtiin aihetta esitteleväksi. Tiimimme kertoi joidenkin oppaaseen sisältyvien käytännön vinkkien olevan heille osittain tuttuja ja he olivat tyytyväisiä siitä, miten ne olivat oppaassamme sanoitettu. Yhteistyökumppanitiimimme piti oppaamme visuaalisesta ilmeestä. Ulkoasun väritykseen he toivoivat vaaleampaa sävyä, jotta teksti erottuisi taustasta paremmin.

Yhteistyökumppanitiimimme koki kirjavinkkien olevan hyviä ja tarpeellisia. He kokivat niiden helpottavan tilanteeseen sopivan kirjallisuuden löytämistä, aiheen ollessa ajankohtainen. Kirjojen avulla aikuinen voi yhdessä lapsen kanssa

keskustella hankalistakin aiheista, jolloin lapsen voi olla helpompaa sanoittaa omia ajatuksiaan ja tunteitaan.

7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Haastattelujen osalta koimme eettisiksi haasteiksi salassapitovelvollisuuden, haastateltavien omat näkemykset, arvot ja kokemukset. Koimme kaikkien haastattelujen luotettavuuden kannalta merkittäväksi huolellisen kirjaamisen, jotta vältyimme mahdollisilta väärinymmärryksiltä. Tämän vuoksi kirjasimme vastaukset tarkasti. Äitiysneuvolan terveydenhoitajan haastattelussa hyödynsimme haastateltavan luvalla äänitystä, jota käytimme ainoastaan kirjoittaessamme haastattelua opinnäytetyömme osaksi. Tiedostamme, ettei kukaan haastattelemamme henkilö ole trauman asiantuntija, mutta näemme arvon heidän koulutuksensa sekä kokemuksensa tuomassa tiedossa.

Haastattelujen luotettavuuteen voi vaikuttaa myös haastateltavien henkilöiden ammatti ja koulutus. Tämä on huomioitu työssämme niin, että selvitimme haastateltavien ammatillisen taustan ja toimme sen selvästi esiin työssämme. Haastattelujen luotettavuutta olisi lisännyt entisestään se, että olisimme haastatelleet myös seurakunnassa sosionomi (AMK)-kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaa ja kunnallisella puolella työskentelevää perheneuvolan työntekijää. Valitettavasti rajallinen aika ja aikataulujen yhteensopimattomuus osoittautuivat tässä esteeksi.

Päiväkodin kanssa suoritettavan keskustelun luotettavuutta lisäsi tiimin koko. Päiväkodin opasta varten luotuun tiimiin kuului neljä varhaiskasvatuksen opettajaa. Tämä lisäsi heiltä tulleen palautteen vaikuttavuutta heidän ammatillisuutensa ja työnkuvansa vuoksi.

Opinnäytetyömme eettisiin haasteisiin kuuluivat omat sekä haastateltavien kokemukset, arvot sekä ajatukset aiheesta. Lähestyimme itse opinnäytetyön aihetta

ja haastatteluja avoimin mielin sekä samalla tiedostaen omat mahdolliset ennakkoluulomme ja oletuksemme. Haastattelujen suhteen teimme rajauksen siihen, että haastateltavien usko ja arvot saavat näkyä opinnäytetyössämme, sillä toinen meistä opiskelee itselleen myös diakonin pätevyyden. Oppaan tarkoituksena on lisätä tietoa ja antaa tukea varhaiskasvatuksen työntekijöiden arkeen, joten liitämme vain kokemuksen ja koulutuksen tuomaa tietoa.

Koko opinnäytetyön luotettavuuteen vaikutti kattava teoriapohja, jota haimme eri lähteistä. Lähteiden tuli olla tieteellisiä artikkeleita, tutkimuksia ja teoksia. Teoriapohjaa etsimme eri tiedonhakupalveluista. Kotimaisia aineistoja keräsimme kirjastosta ja Julkari.fi-verkkopalvelusta. Ulkomaisia aineistoja etsimme EBSCO-hakupalvelusta. Materiaali sai olla enintään kymmenen vuotta vanhaa, jotta lähde olisi tarpeeksi ajankohtainen. Vaikuttavuutta edesauttoi myös aiheen tarkka rajaus, jonka teimme. Rajasimme ikäryhmän sekä aihealueen tarkoin niin, että siitä olisi mahdollisimman suuri hyöty työelämän yhteistyökumppanillemme.

8 POHDINTA

Olemme ymmärtäneet opinnäytetyömme kautta, kuinka merkittävää avoin keskustelu traumasta on. Traumatietoisuutta ei voi mielestämme jakaa liikaa. Siksi olemme tyytyväisiä, että olemme valinneet aiheeksemme juuri tämän. Olemme keskustelleet opinnäytetyöstämme myös sen ulkopuolisten henkilöiden kanssa. Jokainen, jonka kanssa olemme siitä keskustelleet ovat kokeneet aiheen mielenkiintoiseksi. Kiinnostus aihetta kohtaan on vahvistanut omaa ajatustamme siitä, kuinka tärkeä opinnäytetyön aihe ja oppaan sisältö meillä on ollut työstettävänä.

Koemme onnistuneemme oppaan tekemisessä. Loimme mielestämme oppaasta riittävän monipuolisen materiaalipaketin, jossa toteutuu sekä konkreettiset vinkit että teoriatieto. Opas on hyvä ottaa esille silloin, kun trauma aiheena kiinnostaa tai varhaiskasvatukseen tarvitaan tukea traumatisoituneen lapsen kohtaamiselle.

Jokaisen varhaiskasvatuksen työntekijän on hyvä tutustua oppaaseen jo etukäteen ja sisältöön tutustuttuaan, siihen voi palata myöhemmin. On tärkeää, että jokaisella ammattilaisella, joka työskentelee mahdollisten traumataustaisten lasten kanssa, on jonkinlainen tietämys traumasta ja sen vaikutuksista.

Pohdimme yhdessä oppaan hyödyntämistä niin kunnallisen- kuin seurakunnan-kin varhaiskasvatuksessa. Tiedon lisääminen niin seurakunnassa kuin kunnallissellakin puolella tukee lapsen kasvua sekä kehitystä ja lisää ammattilaisten kykyä kohdata myös mahdolliset traumataustaiset lapset. Koemme, että vaikka opas on muodostettu kunnan päiväkotiin voisi siitä olla hyötyä myös seurakunnan työssä. Opas olisi hyvä lisä esimerkiksi perehdyttämiskansion yhteyteen.

Koemme, että oppaamme kirjavinkit voisivat olla hyödyllisiä myös seurakunnassa. Diakonit, seurakunnan lastenohjaajat, papit ja muut seurakunnan työntekijät kohtaavat perheitä eri elämäntilanteissa. Heidän kohdatessaan esimerkiksi läheistään surevan perheen, voisivat he ehdottaa vanhemmille oppaan kirjavinkeistä materiaalia, jonka avulla vanhemmat voivat käydä lapsen kanssa läpi menetyksen tuomia ajatuksia sekä tunteita. Opas tarjoaa myös seurakunnan tekijöille kattavan esittelyn trauma-aiheeseen, mikä helpottaa traumataustaisen lapsen ymmärtämistä ja oikeanlaista tukemista.

Opas voisi mielestämme helpottaa myös seurakunnassa tehtävää sielunhoitoa, koska oppaamme lisää tietoa traumasta sekä sen vaikutuksesta henkilön tunne-elämään ja käyttäytymiseen. Tiedon lisääntyessä sielunhoitajan on helpompi ymmärtää autettavaa. Sielunhoidollinen keskustelu perustuu autettavan kuuntelemiselle. Sielunhoitajalta eli sielunhoitoa toteuttavalta henkilöltä edellytetään myötätuntoa ja empatiaa autettavan tilannetta kohtaan. Keskustelu kuuluu myös, että sielunhoitaja tavoittaa autettavan kokemukset ja tekee kysymyksiä, joiden avulla autettava pystyy kertomaan enemmän kokemuksistaan sekä mahdollisesti oivaltamaan jotain. Sielunhoitajan tulee pyrkiä ymmärtämään autettavaa niin kuin tämä itse asiat kokee. (Peltomäki, 2021, s. 64.)

Suoritimme haastattelut seurakunnassa sekä äitiysneuvolan terveydenhoitajan kanssa. Haastatteluprosessi kokonaisuudessaan sujui mielestämme hyvin.

Koimme kysymyksemme helposti ymmärrettäviksi ja hyvin aihetta kuvaavaksi. Teimme vain muutamia tarkentavia kysymyksiä kahdelle haastateltavistamme. Saimme haastattelujen avulla paljon hyödyllistä tietoa, niin opinnäytetyön kuin oppaankin kannalta.

Suurimmaksi haasteeksemme koimme rajauksen opinnäytetyön ja oppaan parissa. Trauma on laaja aihe, josta löytyy paljon tietoa ja kirjallisuutta. Meille oli haastavaa valita, mikä tieto on tarpeellista juuri oppaamme kohderyhmälle eli varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Jouduimme soveltamaan valitsemaamme kirjallisuutta. Varsinaista materiaalia traumataustaisen lapsen tukemiseen juuri varhaiskasvatuksessa löysimme vähän. Traumaan, tunneälyyn sekä haastaviin kasvatustilanteisiin liittyvää kirjallisuutta löytyi kuitenkin riittävästi. Saimme niistä tarpeellista ja luotettavaa tietopohjaa opinnäytetyöllemme sekä oppaалlemme. Opinnäytetyön rajaamisessa koimme haastavaksi myös seurakunnan näkyvyyden työssämme, jotta se ei olisi kuitenkaan lukijasta irrallinen sen sisällön kannalta. Lisäksi koimme keräämämme teorian rajaamisen ja jo kirjoittamamme tekstin karsimisen haastavaksi ja osin turhauttavaksi.

Käsitlemme oppaassamme jonkin verran ykkös- sekä kakkostyyppin traumaa. Koemme tärkeäksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan riittävän osaamisen erilaisten tunnetilojen kohtaamiseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on avainasemassa lasten tunnetaitojen tukemisessa, etenkin siinä vaiheessa, kun lapsi on jäänyt vaille tunneoppeja. Varhaiskasvatus voi tarjota lapselle parhaimmillaan korjaavia kokemuksia, jotka voivat hyödyttää lasta vielä aikuisuudessa.

Jäimme jonkin verran pohtimaan, kuinka usein traumatausta voi jäädä huomioimatta tai huomaamatta. Entä tuleeko lapsen traumatausta aina varhaiskasvattajien tietoon? Pohdimme lisäksi, kuinka usein voidaan päästä selville siitä, että jotkin haastavat tilanteet lapsen kanssa voivatkin olla oireilua jostakin, josta ei ole tietoa? Koemme, että tällaisessakin tilanteessa on hyvä korostaa tunnetaitojen opettelun merkitystä ja hyvään vuorovaikutukseen panostamista, sillä aina ei voi olla varma, onko haastavien tilanteiden taustalla jotakin vakavaa tai traumaattista.

Tiedostamme myös, että trauma on aiheena raskas. Tämän vuoksi olemme kirjoittaneet opinnäytetyötä sekä opasta siinä yhteisymmärryksessä, että jos jommallekummalle meistä tulee epämukava olo, voimme nostaa asian esiin ja puhua siitä. Keskustelimme asiasta myös yhteistyökumppanitiimimme kanssa. Kerroimme tiedostavamme aiheen raskauden ja kehotimme heitä puhumaan jollekin, mikäli aihe osoittautuu sellaiseksi. Haastattelujen aikana ilmaisimme, ettei kaikkiin kysymyksiin ole pakko vastata ja niihin vastaaminen perustuu täysin vapaaehtoisuuteen. Olimme muotoilleet kysymykset niin, että niissä keskityttiin traumaustaisen lapsen kohtaamiseen ja tukemiseen sen sijaan, että ne keskittyisivät traumaan itseensä. Koimme tärkeäksi aiheen vakavuuden ja sen raskauden tunnistamisen jokaisessa vaiheessa, jotta jokaisella meidän kanssamme yhteistyötä tekevällä olisi mahdollisimman turvallinen olo.

Eri ammattilaisten kanssa tehdyssä työskentelyssä opimme arvostamaan kaikkien eri ammattilaisten osaamista uudella tavalla. Opimme näkemään sen, kuinka moniammatillisella työskentelyllä voi olla merkittävä hyöty ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille.

Ammatillinen identiteettimme on kasvanut opinnäytetyötä ja opasta tehdessä. Olemme saaneet kattavasti teoretietoa traumasta aikaisempien kokemustemme lisäksi. Koemme oppineemme paljon ja kehittyneemme ammattilaisina opinnäytetyöprosessin aikana. Näemme kehitystä kommunikaatiotaidoissamme sekä valmiudessamme työskennellä moniammatillisesti. Kommunikaatiotaitomme ovat kehittyneet toistemme sekä yhteistyökumppanitiimimme kanssa tekemämme yhteistyön kautta. Jatkuva opinnäytetyön ja oppaan läpikäyminen toistemme kanssa opetti meitä käymään selkeää dialogia. Tiimityöskentelyssä olemme kehittyneet erityisesti siinä, että voimme luottaa pariimme tai tiimiimme.

Opinnäytetyön tekeminen on lisännyt osaamistamme reflektoida omaa työtämme. Itsevarmuutemme on kasvanut ja olemme saaneet kokemuksen ammatillisesta osaamisestamme sekä koemme olevamme alamme ammattilaisia. Tiedostamme kuitenkin, että ammatillinen kasvu vahvistuu ja kehittyy jatkuvasti eikä ammattilaisena tulla olemaan koskaan valmiita, sillä aina löytyy kehitettäviä asioita ja uusia näkökulmia. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina koemme

saaneemme opinnoistamme sekä opinnäytetyöstämme paljon arvokasta tietoa, näkökulmia ja kokemusta, joita voimme hyödyntää tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet: lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Aitlahti, K., Enckell, P., Heikkinen, J., Joensuu, J., Nummela, I., Mäkelä, M., Paananen, T., Pettinen, S-A., Rentola, H-M., Rohkimainen, T., Sanden, M., Strömberg, J-E., Tuominen, M., Valtonen, M., & Vilkkilä, J. (2019). *Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat*. Suomen ev.lut. kirkko. <https://evl.fi/documents/1327140/59796978/Perhel%C3%A4ht%C3%B6isen+seurakunnan+suuntaviivat.pdf/da634775-2fcf-1f76-2499-ae8b2a004ebc?t=1576070995000>
- Duffee, J. (27.4.2022). Trauma-Informed Ethics and Relational Health. *The American Journal of Bioethics*, Volume 22, 2022 - Issue 5, 62–65.
- Helsingin ja Oulun traumaterapiakeskus Ry. (2019). *Vakautumisopas terapeuteille ja traumatisoituneille. Tietoja ja keinoja lapsuuden kaltoinkohtelusta ja traumaoireista (CPTSD) toipumiseen*. Traumaterapiakeskus.
- Hoitotyön tutkimussäätiön työryhmä. (30.03.2022). *Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen*. Hotus-hoitosuositus. <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2022/03/kaltoinkohtelu>
- Klaavu, J. (2023.) *Lapsuuden kehityksellinen trauma*. Viisas elämä Oy.
- Kopiosto ry. (i.a.-a). *Oma tuottaminen*. Saatavilla 6.9.2023. <https://kopiraittila.fi/toinenaste/oman-tuottamisen-polku/oma-tuottaminen/>
- Kopiosto ry. (i.a.-b). *Arviointi*. Saatavilla 6.9.2023. <https://kopiraittila.fi/toinenaste/oman-tuottamisen-polku/arviointi/>
- Köngäs, M. (2019). *Tunneäly varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Linner Matikka, J., & Hipp, T. (2023). *Traumainformoitu työote* (s. 63). PS-kustannus.
- Maanmieli, K., & Sarvela, K. (2022). *Yhteinen mieli: Traumatietoutta mielenterveystyöhön*. Basam Books Oy.

- Opetushallitus. (i.a.). *Mitä on varhaiskasvatus?* Saatavilla 22.3.2023
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Peltomäki, I. (2021). Kärsimyksen lievittämisen teologia maallistuneessa yhteiskunnassa. Teoksessa Peltomäki, I., Saarelainen, S-M., & Salminen, J. (toim.). (2021). *Sielunhoidon teologia*. Kirjapaja.
- Pojjula, S. (2016). *Lapsi ja kriisi: selviytymisen tekeminen*. Kirjapaja.
- Sarvela, K. (2020). Traumainformoitu järjestelmä. Teoksessa E. Auvinen, & K. Sarvela (toim.). *Yhteinen kieli: traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen* (s. 11–32). BASAM BOOKS.
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-a). *Perhelähtöinen työote ja yhteistyö*. Saatavilla 15.8.2023 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/aikuiset-ja-perhe/perheet>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-b). *Lasten katsomuskasvatus edistää keskinäistä kunnioitusta*. Saatavilla 24.9.2023 <https://evl.fi/uutishuone/pinnallanyt/lasten-katsomuskasvatus#:~:text=Kirkkohallitus%20suosittelee%2C%20ett%C3%A4%20uskonnollisia%20tilaisuuksia%20ja%20katsomuskasvatukseen%20liittyv%C3%A4%C3%A4,tilanteiden%20toteutuksessa%20on%20mielek%C3%A4st%C3%A4%20huomioida%20eritaustaiset%20lapset%20perheineen>.
- Suomen Lääkäriliitto. (i.a.). *Lapsen kaltoinkohtelu*. Saatavilla 30.3.2023
<https://www.laakariliitto.fi/laakaran-etiikka/lapset-ja-nuoret/lapsen-kaltoinkohtelu/>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (2020). *Varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 1–6-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä, kunnan kustannamat palvelut (-2020)* (Info 2955). Sotkanet.fi. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_ZOAgA=®ion=szZxjC-wNvKIN7I0szYCsnysdY0r480A&year=sy5zBAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024
- UNRIC. (20.02.2014). *Sosiaalinen oikeudenmukaisuus on arvokkaan elämän edellytys*. <https://unric.org/fi/sosiaalinen-oikeudenmukaisuus-on-arvokkaan-elaemaen-edellytys/>

- Vesterinen, O. [Olli Diak]. (6.9.2018). *Aineiston keruu ja -analyysi* [Video; Intotal-
lenne]. YouTube. <https://youtu.be/1Ha9LUWNwus>
- Vilo, H. (7.6.2021). Traumat vaikuttavat ihmisiin eri tavoin ja joillakin on parempi
selviytymiskykyisyys – Terapiassa traumasta tulee vain muisto. *Hoi-
toalan ammattilaisten verkkolehti Super*. [https://www.superlehti.fi/hy-
vinvointi/terveys/traumat-vaikuttavat-ihmisiin-eri-tavoin-ja-joillakin-
on-parempi-selviytymiskykyisyys-terapiassa-traumasta-tulee-vain-
muisto/](https://www.superlehti.fi/hyvinvointi/terveys/traumat-vaikuttavat-ihmisiin-eri-tavoin-ja-joillakin-on-parempi-selviytymiskykyisyys-terapiassa-traumasta-tulee-vain-muisto/)

LIITE 1. Opas traumataustaisen lapsen kohtaamiseen ja tukemiseen

[Opas traumataustaisen lapsen kohtaamiseen ja tukemiseen](#)

LIITE 2. Seurakunnan työntekijöiden haastattelun runko

Seurakunnassa suoritetun haastattelun runko. Haastattelu suoritettiin puolistrukturoidusti eli teimme täydentäviä kysymyksiä ja muutimme kysymysten järjestystä.

-Mikä on koulutuksesi?

-Kuinka kauan olet työskennellyt seurakunnalla? Minkälaista aiempaa työkokemusta sinulla on sosiaali- ja terveysalalta?

-Kuinka usein teet yhteistyötä päiväkotien varhaiskasvatuksen tai lastensuojelun kanssa?

-Miten lapsen traumatausta esiintyy työssäsi?

-Minkälaiset valmiudet sinulla on kohdata traumataustainen lapsi ja/tai hänen perheensä?

-Koetko hengellisyytesi, kristillisten arvojen tai sen, että olet seurakunnan työntekijä vaikuttavan siihen, miten suhtaudut traumataustaiseen lapseen ja/tai hänen perheeseensä?

-Miten huomioisit ja kohtaisit traumataustaisen lapsen seurakunnan toiminnassa? Mitä näet tärkeäksi, traumataustaisen lapsen kohtaamisessa?

-Minkälaisia ohjeita/neuvoja käytät hyödyksi?

-Onko seurakunnalla jonkinlaista ohjeistusta tai koulutusta traumataustaisen lapsen kohtaamiseen?

-Koetko seurakunnan työntekijöiden tarvitsevan lisää tietoa traumoista ja niiden vaikutuksesta? Minkä laista?

-Mistä tai keneltä hakisit apua tai ohjeistusta kohtaamiseen, kun kyseessä on lapsi, jolla on traumataustaa? (esim. Esihenkilön tuki?)

-Onko sinulla vinkkejä varhaiskasvatukseen asian puheeksi ottamisesta töissä muiden ammattilasten tai mahdollisesti vanhempien kanssa?

-Minkälaisia ohjeita/vinkkejä/neuvoja antaisit traumataustaisen lapsen kohtaamiseen?

-Oletko koskaan tehnyt lastensuojeluilmoitusta?

LIITE 3. Äitiysneuvolan terveydenhoitajan haastattelun runko

Neuvolassa suoritetun haastattelun runko. Haastattelu suoritettiin puolistrukturoidusti eli teimme täydentäviä kysymyksiä ja muutimme kysymysten järjestystä.

- Mikä on koulutuksesi?
- Oletko käynyt lisäkoulutuksia traumaan liittyen?
- Toimiiko työssäsi moniammatillinen tiimi?
- Miten lapsen traumatausta esiintyy työssäsi?
- Kuinka usein työssäsi kohtaat lapsia, joilla on traumataustaa?
- Mitä näet tärkeäksi, traumataustaisen lapsen kohtaamisessa?
- Mihin itse kiinnität huomiota, kun kohtaat traumataustaisen lapsen?
- Eroaako traumataustaisen lapsen kanssa toimiminen muiden lasten kanssa toimimisesta? Miten?
- Miten itse koet traumataustan vaikuttavan lapsen tunne-elämään ja käytökseen?
- Minkälaisia toimintatapoja olet havainnut hyviksi kohdatessasi traumataustaisen lapsen ja toimiessasi hänen kanssaan?
- Miten käsitellään traumaa lapsilähtöisesti?
- Minkälaisia apukeinoja on käytössä trauman kohtaamiseen lapsen kanssa?
- Minkälaisia ohjeita/neuvoja käytät hyödyksi?
- Kuinka usein teette varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyötä? Millaista yhteistyötä?
- Mitä haluaisit varhaiskasvatuksen työntekijöiden erityisesti huomioidan traumaan sekä traumataustaiseen lapseen liittyen?
- Onko sinulla vinkkejä varhaiskasvatukseen asian puheeksi ottamisesta töissä muiden ammattilasten tai mahdollisesti vanhempien kanssa?
- Minkälaisia konkreettisia vinkkejä voit antaa traumataustaisen lapsen kohtaamisessa?

- Miten voi rakentaa toimivaa vuorovaikusta?
- Minkälaista hyötyä rutiineilla on traumataustaisen lapsen kanssa työskenneltäessä?
- Millä tavoin voi vaikuttaa lapsen tunnesäätelyyn?
- Mitä itse toivot yhteistyöltä päiväkodin kanssa?